BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

ANTIM IVIREANUL

DIDAHII

biblioteca școlarului

Antim

IVIREANUL

DIDAHII

Litera

INTERNAŢIONAL

BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

TABEL CRONOLOGIC

1660 Se naşte Antim Ivireanul, originar din Iviria, denumirea veche a Georgiei. Numele său mirenesc este Andrei, iar părinţii săi se chemau Ioan şi Maria.

1676 La 16 ani este răpit şi robit de turci, apoi vândut ca sclav la Constantinopol. Scăpat din robie, aflat probabil în preajma patriarhiei ecumenice, Antim Ivireanul îi uimeşte pe cei din jur cu înzestrarea sa pentru lucrările de xilogravură, pictură şi broderie. Prin destoinicia sa învaţă meşteşugul imprimeriei şi limbile greacă, turcă şi arabă. Lucra în calitate de tipograf la patriarhie, unde se bucura de o înaltă preţuire.

1680-1690 Între aceşti ani trebuie situată data venirii lui Antim în Ţara Românească, solicitat fiind de domnitorul Constantin Brâncoveanu. Acesta, având legături strânse cu toţi patriarhii Orientului, a obţinut uşor asentimentul acestora de a-l aduce pe Antim în Ţară şi de a-l folosi la realizarea planurilor sale culturale.

1691 *10 iunie* Antim Ivireanul preia conducerea tipografiei domneşti de la Bucureşti, a cărei grijă a purtat-o până în 1694. Din şirul cărţilor tipărite în această scurtă perioadă, două merită să fie menţionate: un *Evangheliar greco-român* din 1693, adevărat monument de artă tipografică, cu gravuri lucrate, probabil, de Antim şi o *Psaltire românească*, tipărită în 1694, ale cărei opt versuri la stema ţării sunt semnate de „smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanul“.

1691 *Octombrie* Antim Ivireanul tipăreşte prima carte după venirea sa în ţară, în greceşte, o carte de *Învăţături* (parenetice) *ale lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*, în traducerea grecească modernă a lui Hrisant Notara.

1684-1701 Este trimis ca egumen al mănăstirii Snagov, recunoscându-i-se prin aceasta meritele deosebite. Şi-a transportat aici şi tipografia, continuând

să tipărească diverse cărţi pentru biserică. Până în 1701 a tipărit aici paisprezece cărţi (7 în greceşte, 4 în româneşte, una în slavonă, una greco-română şi una greco-arabă). Printre acestea sunt un *Liturghier greco-arab*, o *Gramatică slavonească* de Meletie Smotriţki, o *Evanghelie românească*, precum şi *Floarea darurilor*. În jurul lui se formează o adevărată şcoală tipografică cu cunoscuţii săi discipoli pe nume Mihail Ştefan sau Ştefanovici, Gheorghe Radovici, ieromonahul Dionisie Floru.

1701-1705 În urma unor intrigi părăseşte Snagovul, revine la Bucureşti, unde timp de 4 ani, până în 1705, face să apară 15 tipărituri (cele mai multe, 11, în greceşte). În limba română apar acum *Noul Testament* (1703) şi un *Acatist*.

1705 *16 martie* Este ales episcop al Râmnicului. Înfiinţează şi aici o tipografie. Prima carte tipărită e una în greceşte, *Tomul bucuriei*. Prin ea şi prin altele Antim Ivireanul ripostează, în numele bisericii ortodoxe, tendinţelor de extindere ale catolicismului şi calvinismului, încercând să apere puritatea doctrinei, de imixtiunile eterodoxe. Considerând că limba română poate să exprime conceptele teologice şi să servească la oficierea serviciului divin, el face totul pentru a o introduce în biserică, unde slavona îşi pierdea treptat supremaţia. La Râmnicu Vâlcea, dar şi la Târgovişte, Antim Ivireanul face să apară, lucrate în majoritate de Mihail Ştefanovici, pentru prima oară în româneşte (sau cu texte paralele în româneşte şi slavonă) lucrări de bază pentru slujbele bisericeşti: *Antologhion* (1705), *Molitvenic* (1706; 1713), *Octoih slavo-român* (1706), *Octoih* (1712), *Liturghier* (1714), *Ceaslov* (1715), *Catavasier* (1714; 1715). Contribuţia lui Antim Ivireanul la apariţia acestor cărţi ţine mai mult de prezentarea grafică a lor: ilustrarea cu gravuri, realizarea unor frontispicii, viniete, majuscule, executate în xilogravură.

1708 *27 ianuarie* Mitropolitul Ţării Româneşti Teodosie, care păstorise în ţară 40 de ani, trece în nefiinţă, exprimându-şi prin testament dorinţa ca locul său să fie ocupat de episcopul de Râmnic, Antim. Este înălţat la suprema demnitate ecleziastică a Ţării Româneşti, rostind cu acest prilej în Biserica Mitropoliei din Bucureşti un inspirat discurs în româneşte. Cuvântarea pe care a rostit-o Antim Ivireanul la înscăunare stă în fruntea *Didahiilor*, opera de căpetenie a strălucitului cărturar şi orator

religios (alături de *Chipurile Vechiului şi Noului Testament,* datat 1 iulie 1709). *Didahiile,* după denumirea lor grecească, sau predici în limba română au fost rostite de către mitropolit în anii 1709-1716, fie la Bucureşti, fie la Târgovişte, duminicile şi la sărbătorile bisericeşti mai însemnate. Sunt mai întâi 28 de predici de pe timpul cât a păstorit sub domnia lui Constantin Brâncoveanu şi Ştefan Cantacuzino, la care se adaugă încă un număr de şapte predici ocazionale. Originalitatea *Didahiilor* constă în faptul că Antim Ivireanul nu se urcă la amvon doar pentru a săvârşi un ritual, ci cu hotărârea de a încerca, cu ajutorul *Sfintei Scripturi* şi prin propria lui elocinţă, să instruiască, să educe, să deştepte conştiinţele amorţite ale păstoriţilor săi în spiritul moralei creştine şi al normelor de etică socială.

Chipurile Vechiului şi Noului Testament cuprinde în 22 de foi genealogia lui Hristos, ce urcă până la Adam. Pe lângă text, manuscrisul este ilustrat cu nu mai puţin de 505 portrete lucrate în peniţă de Antim, la care se adaugă 3 schiţe şi 8 desene diferite. Miniaturile de aici sunt de o inestimabilă valoare. Manuscrisul este datat cu 1 iulie 1709 şi este închinat lui C. Brâncoveanu. Mai conţine şi 18 versuri la stema ţării.

1710 La cererea regelui Wahtang al VI-lea, Antim Ivireanul expediază în Gruzia utilaj tipografic cu litere turnate de el, prin elevul său Mihail Ştefanovici, care a întemeiat la Tbilisi prima imprimerie, tipărind acolo o *Evanghelie* (1709) şi un *Liturghier*.

1712 Dacă activitatea tipografică îi asigură ascensiunea, amestecul în politică, de care este tentat, îi aduce pieirea. În urma acestui amestec e pe cale să-şi piardă scaunul metropolitan. Dar la 13 ianuarie şi 3 februarie se apără magistral, şi domnitorul Constantin Brâncoveanu îl iartă. După mazilirea acestuia, păstoreşte în tihnă pe timpul domniei lui Ştefan Cantacuzino.

1715 Prin osârdia sa înalţă Mănăstirea Tuturor Sfinţilor, astăzi Antim, unde ar fi dorit să fie înmormântat.

1716 Se instalează în tronul Ţării Româneşti Nicolae Mavrocordat, care va provoca prăbuşirea lui Antim Ivireanul. Acuzat de vrăjitorie şi de „meşteşuguri sataniceşti“, dar şi de uneltire contra împărăţiei otomane şi a domnitorului, Antim Ivireanul este condamnat la surghiun, pe

muntele Sinai, la mănăstirea Sfânta Ecaterina. Domnitorul obţine caterisirea şi exilarea mitropolitului. Bolnav de podagră, cu o tichie roşie pe cap, acesta fu predat unei escorte, care, în loc să-l ducă la destinaţie, îl măcelări în dreptul localităţii Galipoli şi-l aruncă în râul Tungia, un afluent al Mariţei (Bulgaria). Astfel muri la 56 de ani neîmpliniţi cel care, după spusele ucenicului său Mihail Ştefanovici, din ţara lui scos şi în locurile noastre adus, a strălucit ca un mărgăritar nepreţuit în aur şi ca o rază luminoasă.